

4 oktober 2004

Strategi för den fortsatta avvecklingen av kärnkraften

Socialdemokraterna, Centerpartiet och Vänsterpartiet är eniga om en strategi för den fortsatta avvecklingen av kärnkraften.

1. Enerkipolitikens mål och vision

Enerkipolitikens mål på kort och lång sikt är att trygga tillgången på el och annan energi på med omvärlden konkurrenskraftiga villkor. Enerkipolitiken skall vidare skapa villkor för en effektiv energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning med låg negativ påverkan på hälsa, miljö och klimat samt underlätta omställningen till ett ekologiskt uthålligt samhälle.

Riksdagen uttalade efter folkomröstningen år 1980 att kärnkraften skall avvecklas i den takt som är möjlig med hänsyn till behovet av elektrisk kraft för att upprätthålla sysselsättning och välfärd. Detta var ett viktigt vägval. På flera håll i världen har man gjort samma bedömning – att kärnkraften inte är långsiktigt förenlig med en hållbar utveckling.

Vi i vår generation måste ta vårt ansvar inför kommande generationer. Det innebär att vi måste genomföra omställningen av energisystemet samtidigt som vi lägger en stabil grund för en fortsatt god utveckling av sysselsättning och välfärd.

Idag är drygt en tredjedel av den totala energitillförseln i Sverige baserad på förnybar energi. Det är internationellt sett mycket högt. Vår vision är att Sverige på lång sikt baserar hela energitillförseln på förnybar energi.

Biobränsle och vattenkraft kommer att vara grundpelare även i det framtida energisystemet. Redan på kort sikt tillkommer vindkraft som en förnybar energikälla med betydande potential. På längre sikt finns också annan energiteknik såsom solceller, artificiell fotosyntes, vätgas, bränsleceller m.m. En effektivare användning av energi är en förutsättning för omställningen till ett uthålligt energisystem.

De stora investeringar som krävs och behovet av omfattande teknisk och systemmässig utveckling innebär, tillsammans med energins stora betydelse för dagens samhälle, att omställningen kommer att ta tid.

2. Kärnkraftens fortsatta drift och successiva avveckling

De elva kärnkraftsreaktorer som är i drift svarar för närmare hälften av den svenska elproduktionen. Reaktorerna tillkom under en period på tretton år. Det betyder att samtliga kommer att falla för åldersstreck under en och samma korta tidsperiod. Vi bedömer det inte som realistiskt att bygga ut ny elproduktion i samma takt som när kärnkraften byggdes ut. Vi bör inte heller förlita oss på utbyggnad av ett enda produktionsslag. Därför måste

avvecklingen ske på ett ansvarsfullt och kontrollerat sätt och utbyggnad av ny elproduktion ske kontinuerligt så att svensk industri och samhället i övrigt tillförsäkras el på internationellt konkurrenskraftiga villkor.

Enligt 1997 års energipolitiska riksdagsbeslut är ett villkor för stängningen av den andra reaktorn i Barsebäck att bortfallet av elproduktion kan kompenseras genom tillförsel av ny elproduktion och minskad användning av el. Riksdagen fann vid den senaste prövningen att villkoren för en stängning av Barsebäck 2 före utgången av 2003 inte var helt uppfyllda vad avser effektbalansen och påverkan på miljön och klimatet. Mot bakgrund av de åtgärder som nu har vidtagits av Svenska kraftnät inom ramen för effektbalansmodellen och det intensifierade klimatsamarbetet inom EU är vi överens om att Barsebäck 2 skall stängas under 2005. Förberedelserna för detta påbörjas omedelbart.

För att avvecklingen av kärnkraften skall kunna ske till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnad och med minsta möjliga risk för störningar i elförsörjningen krävs en tydlig strategi för den fortsatta driften och successiva avvecklingen. Vi ser goda möjligheter till fortsatt effektivisering av energianvändningen och till att introducera alternativ produktion i marknaden. Hur väl vi lyckas med det är avgörande för takten i avvecklingen. Vi är beredda att vidta de energipolitiska åtgärder som omställningen kräver. Energiforskning och teknikutveckling har varit framgångsrika i Sverige. Den fortsatta utvecklingen i Sverige och internationellt kommer att ha stor betydelse för avvecklingens senare skede.

Efter stängningen av Barsebäck 2 är nästa steg en prövning av de äldsta reaktorerna. En sådan prövning bör ske ett par år efter stängningen av Barsebäck 2. Lagen om kärnkraftens avveckling ger företagen rätt till ersättning för det fall stängningen sker innan verket varit i drift under 40 år. Regeringen bör i god tid meddela ägarna till berört verk om en förestående stängning.

Kärnsäkerheten och ansvarsfrågorna rörande avfallshantering och reaktorolyckor måste fortsatt vara i fokus. Internationella konventioner öppnar möjligheter att införa obegränsat strikt ansvar vid reaktorolyckor. Vi anser att Sverige skall utnyttja dessa möjligheter. En utredning med detta uppdrag kommer inom kort att tillsättas.

3. Omställningen till ett energisystem utan kärnkraft

3.1 Ny elproduktion

Riksdagens energipolitiska beslut år 2002 innebar en kraftigt höjd ambitionsnivå avseende utbyggnaden av förnybar elproduktion. Sedan den 1 maj 2003 är elcertifikatsystemet i drift. Syftet med systemet är att stimulera tillkomsten av förnybar elproduktion såsom vindkraft, bioeldad kraftvärme, solenergi och vattenkraft. En översyn av elcertifikatsystemet pågår för närvarande. Systemet bör enligt vår mening vidareutvecklas för att ytterligare öka inslaget av förnybar elproduktion.

För att underlätta de stora investeringar i den förnybara elproduktionen som krävs är det viktigt att elcertifikatsystemet får en ökad långsiktighet. Intentionen var redan från början att elcertifikatsystemet skulle permanentas. Den intentionen kvarstår.

Vattenkraften är Sveriges viktigaste förnybara elproduktion. Den kommer även i framtiden att spela en central roll för vår elförsörjning. Vi bör ta till vara de stora möjligheter som finns att effektivisera befintliga vattenkraftverk och att bygga ut sådan vattenkraft som ingår i elcertifikatsystemet.

Biobränslena har sin stora användning i industrin och i fjärrvärmeproduktionen. Dock svarar biobränslen i dag för en liten andel av den svenska elförsörjningen. Införandet av elcertifikat har medfört en stimulans till ökad biobränslebaserad elproduktion.

Naturgasen är från klimatsynpunkt det bästa fossila bränslet men den används i liten skala idag. Vi bedömer att naturgasen kan ha betydelse under en omställningsperiod. Detta förutsätter dock att den används på ett sätt som leder till bättre utnyttjande av de samlade energiresurserna och minskad belastning på miljö och klimat. Därför bör naturgasen företrädesvis utnyttjas för kombinerad el- och fjärrvärmeproduktion i kraftvärmeverk och för att ersätta olja och kol. Naturgasen får inte förhindra den kraftfulla utvecklingen av biobränslen som nu sker.

Vindkraften svarar fortfarande för mindre än en procent av den svenska elproduktionen men har en stor potential. För att möjliggöra en utbyggnad av vindkraft i större omfattning krävs ytterligare insatser. De administrativa reglerna bör bättre svara mot den tekniska utvecklingen. Det pågår ett omfattande arbete i syfte att skapa de planmässiga förutsättningarna för att nå det uppställda planeringsmålet för vindkraften. Redan idag finns det ett antal vindkraftprojekt som har fått regeringens tillåtelse men som ännu inte byggts. Sammanlagt skulle dessa kunna producera närmare 1 TWh elektricitet per år, vilket innebär mer än en fördubbling av dagens produktionsnivå. Genom det fördjupade planarbetet underlättas tillkomsten av nya vindkraftverk.

Regeringen kommer att för varje större planerat vindkraftprojekt utse en samordnare med uppgift att underlätta samspelet mellan vindkraftproducenter, myndigheter och andra aktörer på central, regional och lokal nivå. En särskild vindkraftsberedning inrättas med uppgift att svara för den övergripande samordningen av den fortsatta vindkraftutbyggnaden.

Solenergin är på stark frammarsch globalt sett. Även i Sverige ökar användningen av solenergi och den kommer på sikt att spela en allt viktigare roll i omställningen.

Sverige tillhör idag de länder som har lägst utsläpp av koldioxid per capita. Det är för oss en självklarhet att Sverige också i fortsättningen ska vara pådrivande i klimatpolitiken och offensivt när det gäller att begränsa utsläppen av växthusgaser, både internationellt och på hemmaplan. Vi ska verka för en gemensam politik med gemensamma styrmedel inom EU. Handel med utsläppsrätter är ett sådant exempel.

Vår principiella syn är att utsläppshandeln ska ersätta dagens ekonomiska styrmedel med motsvarande miljöstyrning. Miljöbalken har ändrats så att direkta krav på mängden utsläppt koldioxid inte kan ställas på anläggningar som ingår i handelssystemet.

Vi vill skapa en sammanhållen klimat- och energipolitik. Därför skall kommande arbete koordineras i syfte att möjliggöra samlade bedömningar av mål och åtgärder.

3.2 Infrastrukturfrågor

Fjärrvärmesystemen möjliggör att resurser såsom spillvärme från industrier, energi ur avfall, torv och restprodukter från skogsavverkning bättre kan tillvaratas. Genom samtidig produktion av värme och el i form av kraftvärme kan en ytterligare effektivisering av resursanvändningen ske och en stor källa till elproduktion utnyttjas. Det finns en betydande potential för ytterligare utbyggnad av kraftvärmeproduktionen. En förutsättning för omställningen av energisystemet är att dessa möjligheter tas till vara.

Överföringsnäten för el spelar en central roll för försörjningstryggheten, driftsäkerheten och konkurrensen på den gemensamma nordiska elmarknaden. Det är viktigt att överföringsnäten för el kan byggas ut i nödvändig omfattning. I första hand krävs en ytterligare utbyggd elöverföring inom Sverige och mellan utlandet och Syd- och Mellansverige.

En utbyggnad av infrastrukturen för naturgas kan bidra till ett effektivare utnyttjande av det befintliga distributionsnätet i södra och västra Sverige. Utbyggnaden måste ske på kommersiella grunder. Något statligt stöd kommer inte att kunna påräknas. Den samhälleliga bedömningen av ett naturgasprojekt skall göras i samband med tillståndsprövningen.

Miljöbalkens regler leder ibland till långdragna och administrativt komplicerade tillståndsprocesser. Miljöbalkskommittén har föreslagit förenklingar. Vi är övertygade om att tillståndsprocessen kan förkortas utan att sakprövningen blir lidande. Åtgärder bör vidtas i linje med Miljöbalkskommitténs förslag.

3.3 Effektivare energianvändning

Ett effektivt utnyttjande av resurser, inklusive energi, utgör grunden för ekonomisk tillväxt och är nödvändigt för en hållbar utveckling. I enlighet med 2002 års energipolitiska beslut bör statens insatser inriktas på att stödja den effektivisering som sker spontant i samhället och som en följd av olika styrmedel. Statens insatser utgörs bl.a. av bidrag till kommunal energirådgivning, utbildning och information, upphandling av energieffektiv teknik samt provning, märkning och certifiering av energikrävande utrustning.

Sverige bidrog i hög grad till att det vid det europeiska vårtoppmötet i mars 2004 slogs fast att ökad energieffektivitet och ökad användning av förnybara energikällor är viktigt av miljö- och konkurrenskraftskäl. Sverige var också pådrivande när ett indikativt mål för energieffektivitet fastställdes. Sverige skall aktivt verka för att detta arbete drivs vidare och följs upp på gemenskapsnivå. Också i övrigt bedriver Sverige tillsammans med andra EU-länder ett målmedvetet arbete för en effektiv energianvändning. Exempelvis har utredningen om genomförande av EG-direktivet om byggnaders energiprestanda till uppgift att studera hur befintliga krav på energihushållning och värmeisolering tillämpas.

Det program för energieffektivisering i energiintensiva företag, som regeringen nyligen har föreslagit riksdagen, bör kunna spela en viktig roll för att påskynda en effektivare energianvändning inom den elintensiva industrin.

3.4 Långsiktig forskning och utveckling

En successiv avveckling av kärnkraften förutsätter forskning, utveckling och demonstrationsinsatser på energiområdet. Den långsiktiga energiforskningen måste drivas med tydliga långsiktiga mål. En målmedveten satsning på forskning, i nära samverkan med andra länder och den internationella forskarvärlden, kan minska den tid som behövs för att uppnå det långsiktigt hållbara energisystemet.

Vi är överens om nödvändigheten av fortsatta långsiktiga forsknings- och utvecklingsinsatser som bidrar till förverkligandet av vår vision om ett framtida energisystem baserat helt på förnybara energikällor. Det är viktigt att de resurser som avsätts till sådana insatser får en starkare fokusering, och att de i första hand riktas in på att stödja omställningen av energisystemet och den fortsatta utvecklingen av energimarknaderna.

Avgörande för möjligheterna att få fram ny teknik är att det sker en konstruktiv samverkan mellan staten, industrin och forskarvärlden. Enligt vår mening har den samlade energisektorn ett starkt egenintresse i att få fram den teknik som krävs för den nödvändiga omställningen av energisystemet. Kraftindustrin bör därför ta ett större ansvar för de nödvändiga insatserna inom sektorn.